

AMNESTY

Inte bara Guantánamo

Om mänskliga rättigheter – fokus på fånghantering

Guantánamo är någonting mer än namnet på en liten ort på Kuba där cirka 500 fångar, flertalet afghaner, hålls i fängsligt förvar i årtal, utan rannsakan och dom och utan kontakt med yttervärlden. Namnet har blivit en symbol för supermaktsarrogans och likgiltighet för mänskliga rättigheter och för krigets lagar.

TEXT: CARL SCHÖNMEYR

Likgiltigheten måste brytas. Guantánamo representerar en mentalitet och ett förfaringsätt som återfinns över-

allt i Afghanistan. Fångars mänskliga rättigheter kränks dagligen av olika makthavare och bristen på rättssäkerhet breder ut sig alltmer. Vad betyder detta för Afghanistans framtid?

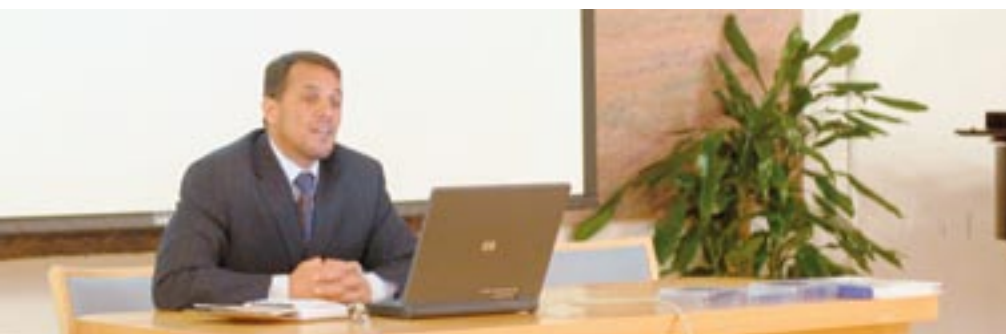
Kring detta tema anordnade SAK och Svenska Amnesty ett seminarium den 11 maj i Stockholm, betitlad "Afghanistan och Guantánamo – Mänskliga rättigheter i kriget mot terrorismen". Gösta Hultén, känd för sitt energiska arbete för att mobilisera opinionen här hemma till förmån för den svenska Guantánamofångnen som sedermera frigavs, talade om förhål-

landena i interneringslägret och om de förhörsmetoder som använts där. Sveriges hållning har varit kritisk, menade talaren, men inte tillräckligt pådrivande. Vi får inte ta risken att betraktas som medansvariga, undersök Hultén.

Pål Wränge, folkrättsrådgivare på UD, redogjorde för den rättsliga bakgrunden till situationen i Guantánamo, Bagram och liknande förvaringsläger. Där hålls sådana fångar som amerikanerna varken betraktar som "civilbefolkning" eller som "krigsfångar" och för vilka alltså inga speciella folkrättsliga skydd kan åberopas.

Det framhölls under seminariet att det stora problemet dock inte utgörs av Guantánamolägret på Kuba utan av situationen i Afghanistan, där tusentals människor berörs av den bristande rättssäkerheten i landet. Om detta talade Fahim Hakim, biträdande chef för Afghanistans kommission för mänskliga rättigheter, en afghansk frivilligorganisation som SAK samarbetar med.

Talaren presenterade en oroande bild. En svag och bräcklig, statlig rättsapparat sviktar under trycket från

KJELL LUNBERG

Fahim Hakim från Afghanistans kommission för mänskliga rättigheter besökte nyligen Sverige och pratade på seminariet om mänskliga rättigheter med fokus på fånghantering.

regeringsfientliga islamistiska gerillaförband, krigförande koalitionsstrupper och deras ledning samt olika krigsherarer med egna miliser och ibland också egna, privata fängelser som inte är föremål för någon insyn från myndigheternas sida.

De reguljära fängelserna, som finns i alla landets 34 provinser, inrymmer 8 409 fångar. Förhållandena är ofta svåra för de intagna, inte minst för kvinnor med medföljande barn. Personalen är utbildad och lågavlönad; korrupcion är vanlig. Fångars rättigheter är ett i stort sett okänt begrepp. Olika kategorier blandas i trånga utrymmen, män och kvinnor, barn och vuxna, kriminella och politiska fångar. I de privata fängelserna är förhållandena betydligt sämre och någon insyn är i regel inte möjlig.

Det gäller också den USA-ledda koalitions förhørs- och färvaringscentra i Bagram och på andra platser. Den afghanska människorättskommissionen hoppas kunna besöka Bagram i juni i år, vilket vore ett stort framsteg. Kommissionen har kunnat inregistrera vissa framgångar också beträffande de privata fängelserna. Sålunda har 36 fängelser stängts som resultat av kommissionens arbete. Mot bakgrund av vad man nu vet om förhållandena i Afghanistan beträffande behandling av fångar måste frågan ställas: Hur påverkar dessa förhållanden Isaf-förbandens roll? Vem har ansvaret för behandlingen av de fångar som kan tänkas bli tagna av exempelvis norska eller svenska soldater?

I Norge har sådana frågor ställts och likaså diskuterats i Stortinget, meddelade Petter Eide, generalsekretärare i Norska Amnesty. I Sverige har något liknande ännu inte ägt rum. Det förefaller vara hög tid att ta upp en diskussion också i vårt land.

Seminariet inleddes av SAKS generalsekretärare Bengt Kristiansson och avslutades under ledning av Svenska Amnestys generalsekretärare Carl Söderbergh. ■

Carl Schönmeyr är styrelsemedlem i Svenska Afghanistankommittén.

